

Kraji v Kostelskem slovarju Jožeta Gregoriča

- državna meja
- občinska meja
- kostelsko narečje v Sloveniji
- mešani kočevski govori

0 0,5 1 1,5 2
 km

Avtor vsebine: Peter Weiss

Avtorici zemljevida: Manca Volk Bahun, Jerneja Fridl

Podlaga: topografski podatki (GURS, GIAM), narečja (GIAM)

© Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU 2013

Predgovor

O srečnih usodah knjig ni mogoče povedati kaj dosti, zgodbe in romane pa bi se dalo pisati o nesrečnih. Vendar zadovoljstvo ob izidu knjige vedno znova prekrije grenkobe, ki so se pojavljale pri njenem nastajanju. Tako je tudi z zapleti, ki so povzročili veliko zamudo, s katero prihaja med bralce dolgo pričakovani in napovedovani slovar kostelskega narečja.

Vse bistveno za ta slovar je prispeval Kostelec iz Delača, duhovnik in profesor slavistike Jože Gregorič (1908–1989), ki zato velja za avtorja slovarja. Njegovo gradivo smo urejali trije delavci Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU: sprva Sonja Horvat, ki je v osemdesetih letih 20. stoletja s profesorjem Gregoričem sodelovala pri urejanju tipkopisa vse do njegove smrti (pozneje je bil tipkopis pod njenim vodenjem večinoma pretvorjen v računalniško obliko), ter Ivanka Šircelj-Žnidaršič in Peter Weiss, ki sva slovar po letu 2003 z vmesnim dolgoletnim prisilnim premorom dokončno uredila in pripravila za tisk.

Slovar je namenjen domačinom, katerim naj bi posredoval govor Delača in okolice (ta je del kostelskega narečja), kakršen je bil po zapisih Jožeta Gregoriča pretežno v prvi polovici 20. stoletja, vsem, ki jih zanima primerjava tega narečja s slovenskim knjižnim jezikom ali z njihovim narečjem, pa tudi jezikoslovcem in proučevalcem slovenskega jezika in jezikovnega sistema na slovenskem jugu tik ob meji s Hrvaško. Lahko je osnova za nadaljnje jezikoslovne raziskave in za proučevanje sprememb v kostelskem narečju, do katerih je prišlo v zadnjih desetletjih, še posebej po vzpostavitvi slovensko-hrvaške državne meje leta 1991.

Saj ni nič novega, pa vendar je prav, da se ponovi: narečni slovar omogoča domačinom narečno samopotrjevanje, ohranjanje jezikovnih vsakdanjosti in oživljanje tistega, kar je na robu narečnega spomina, nedomačinom pa osredotočenje v tem primeru na kostelsko narečje in predvsem na njegovo besedje in materialno stvarnost z različnih vidikov. S slovarjem je zdaj dana možnost, da kdo drug dopolni, kar v njem manjka ali pa je zapisano drugače, kot bi moralo biti.

Ta knjiga je hkrati spomenik neznanske ljubezni in prizadevnosti Jožeta Gregoriča, da bi ne le z narečno besedo, ampak tudi z risbo ponazoril ter sodobnikom in poznejšim rodovom predstavil in zapustil izročilo, poznavanje narečja in znanje, ki je v njegovem času že postajalo čedalje redkejše, recimo o kmečkih delih in opravilih ter o otroških igrah in verzifikacijah, pa tudi o lastnih imenih z obravnavanega področja.

V zadnjih letih nama je ob urejanju pri pojasnjevanju nejasnih mest, predvsem prvotno marsikdaj samo ohlapno nakazanih pomenov, pomagalo kar nekaj Kostelcev, posebej še Marija Zalar iz Rajšela, Anton Gregorič iz Ljubljane, Stanislav Južnič in Nežika Zdravič, katerih dopolnilne podatke sva upoštevala, ne da bi rušila ali koreniteje spreminjala Gregoričevo osnovo in njegove zapise. V dialektološki sekciji inštituta za slovenski jezik je najino urejanje ves čas tvorno spremljala Karmen Kenda-Jež. Vsem se za naklonjenost in za dragoceno pomoč najlepše zahvaljujema, saj je z njihovimi prispevki slovar preprosto boljši.

K proučevanju življenja in dela Jožeta Gregoriča je spodbujal Stanislav Južnič, kar se je odrazilo v monografiji z naslovom *Domoznanec in kulturni delavec Jože Gregorič: kostelski ponos na*

slovenskem leposlovnem nebu (Južnič – Samec – Weiss 2011), v kateri je sam objavil Gregoričev življenjepis in pregled dela, Drago Samec obsežno Gregoričevo bibliografijo, Peter Weiss pa je predstavil rokopisne in druge vire za Gregoričev kostelski slovar.

Za izid slovarja se je pred leti zavzela Občina Kostel z županom Valentinom Južničem na čelu. Na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU je delo za slovar spodbujal predstojnik Marko Snoj. Pri oblikovanju besedila za natis je imel glavno besedo Simon Atelšek z istega inštituta, risbe je profesionalno obdelal Igor Lapajne iz Fotolaboratorija ZRC SAZU, pri iskanju fotografskega gradiva pa so se trudili Mihael Glavan, Jože Gregorič ml., Vesna Jerbič Perko iz Pokrajinskega muzeja Kočevje in Drago Samec. Za trud vsem najlepša hvala.

Matija Žagar je v nedavno objavljeni knjigi *Kostel in Kostelci* (2013) v uvodu k dodanemu knjižnoslovensko-kostelskemu slovarju napisal (Žagar 2013: 276): »Znano je, da je v povezavi s kostelskim slovarjem ogromno dela opravil pokojni profesor in teolog Jože Gregorič iz Delača. Zbral je veliko število narečnih kostelskih besed za slovar, a gradivo zaenkrat še ni zaživelo v knjižni izdaji. Srčno si želim, da bi v najkrajšem možnem času celovit kostelski narečni slovar le zagledal luč sveta, saj bi bilo res škoda, da bi delo in trud, ki ju je nekdo že vložil v to, ostala zapečateni na SAZU ali v muzeju.«

Objavam v obsežni bibliografiji profesorja Gregoriča (1452 enot, od tega 18 samostojnih publikacij) se zdaj pridružuje njegovo življenjsko delo. Tako postaja najobsežnejše Gregoričevo zastavljeno in dodatno urejeno delo javno, s tem pa zveza kostelski slovar, ki smo jo doslej pisali z malo začetnico, dobiva kot naslov knjige veliko – tu je *Kostelski slovar* Jožeta Gregoriča.

Peter Weiss

in Ivanka Šircelj-Žnidaršič